

Lászlóffy Aladár, író, költő, Kolozsvár
Lengyel Mária, Szamosújvár
Lukács Mária Erzsébet, a Tarisznyás Márton Múzeum igazgatója, Gyergyószentmiklós
Miklósi Sikes Csaba, múzeumigazgató, Sümeg
Murádin Jenő, művészettörténész, Kolozsvár
Murádin László, Kolozsvár
dr. Sasvári László, tanár, EÖGYKE elnökségi tag, Budapest
Sebesi Karen Attila, Armenia Örménymagyar Baráti Társaság, Kolozsvár
dr. Simon Istvánné, az Oltáregylet elnöke, Gyergyószentmiklós
dr. Száva T. Sándor, Bécs
Tarisnyás Csilla, a Pro Armenia Alapítvány elnöke, Szamosújvár
dr. Visy Zsolt, kulturális helyettes államtitkár, Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma,
Budapest

„Napló”

(harmadik, befejező rész)

Wertán Zsolt folyamatosan jegyzeteket készített az 1999-es erdélyi barangolás résztvevőjeként. A barangolóra tömegesen rászakadó élményeket, információkat rögzítette. "Naplójának" utolsó részletét közöljük, rövidítésekkel, hogy aztán idővel követhesse az újabb, az idej utazás naplója.

Kérjük olvasóinkat, olvassák azzal az odaadó figyelemmel a szerző jegyzeteit, ami olyan írásnak jár, amely nem ragad meg az általánosságok szintjén, hanem apró, részletes, bár töredékes konkrétumokat rögzít.

Gidófalva (Ghidfalau) - itt született Czetz János. A polgármesteri hivatal falán lévő emléktáblát megkoszorúztuk. Árkoson háltunk, Szentkereszty báró egykori kuriájának parkjában állnak az épületek, hangulatos növényzettel körülvéve. Kis híd, mindig nyitott, kovácsoltvas kapu, újabb kőfal, újabb, szépmívű kovácsolt kapu: aztán a szebb napokat is látott kastély: méltatlanul ismeretlen ékszerdoboz. Ha az európai turistaforgalom erről s a többi, erdélyi csodáról tudna!

Székelyzsombor (Jimbor) - itt született Nyíró József író, aki először katolikus pap volt, aztán az egyházi rendből kilépett és megnősült. (Székelyzsombor, 1889 - Madrid, 1953). A Homoród vize a Hargitában ered, a Hargita a magyarörmények II. Ararátja.

Homoród, szász erődtemplom, freskómaradványokkal. Hatalmas tornya, két bástyája, épületei megmaradtak.

Kőhalom (Rupea, Repe) - itt született László Gyula történész, a kettős honfoglalás elméletének kidolgozója. Itt volt először bíró dr. Issekutz Sarolta édesapja. A vár körül hármaskőfal.

Fehéregyháza (Albesti) - Bemnek 4 ezer katonája volt, az oroszoknak 16 ezer. Petőfi Bem parancsára csak a Sárpatok hídjáról nézhette a csatát. Itt, az Ispánkútnál látták utoljára. Haller Lujza emlékhelyet készített: Muzeu Petőfi. 800 honvéd esett el akkor. Trianon után Segesvár óvárosából Kiskunfélegyházára menekítették a Petőfi-szobrot, pótlására Kiskunfélegyháza közössége megbízta Máthé István csongrádi szobrászt, aki el is készítette az új Petőfi-szobrot. Tavaly nyáron szállították harangzúgás közepette Fehéregyházára és felállították az emlékhelyen. A balkezes, vékonyka, egyenes tekintetű, széparcú Petőfi! A miénk... Az emlékhely az egyik tömegsír mellett létesült. Koszorúzás, szavalatok. A szomszédban szép vonalú unitárius templom épül.

Segesvár (Sighisoara, Schassburg) - a régi történet szerint a hammelni patkányfogó hozta ki onnan a gyermekeket idáig, ezek az erdélyi szászok. A kurucok elfoglalták Segesvárt és a bástyák zömét felrobbantották. Buda után ez a második legnagyobb, lakott vár. Itt született a vértanú, Apor Vilmos püspök. Gótbetűs sírkövek a Börtönbástyánál. A Kolostortemplom mögött a Fegyverkovácsok bástyája, fent a Várban a régi Vármegyeháza, előtte, a Szabadságharcos szobra helyett sablonos Petőfi-mellszobor, Romulus Ladea műve.

A Drakula szülőháza (Vlad Tepes). Segesvár második legnagyobb temploma a reformáció óta evangélikus, itt vannak az istentiszteletek, mert a várbeli, gyönyörűt éppen restaurálják, javarészt német pénzen. 39 darab, nagyértékű, anatóliai hálaszőnyeg. A Szarvasházat is restaurálják, itt szállt meg Szendrey Júlia, amikor a csatamezőn férje után kutatott. A 170 fokos Schülertreppe (diáklépcső) fedett, hogy ostrom idején is nyugodtan járhassanak iskolába. Kis katolikus templom, udvarán Apor Vilmos szobra.

A megyesi úton, a Küküllő völgyében megyünk Erzsébetváros felé. Dánoson fallal kerített, zsidó templom.

Erzsébetváros (Dumbraveni, Elisabethstadt) - az örmények 1670-ben települtek ide, katolizáltak. A kistemplomot kinőtték, 1740-től építették a nagy, kéttornyút. 1701-ben Mechitar apát megalapította a mechitarista rendet. A templom csúcsára 1783-ban került fel a kereszt, a Küküllő felé eső sisakgömbbe két adománylevelet és az örmények történetét zárták be. 1790-ben gróf Batthyány püspök áldotta meg. Issekutz Antal főbíró idejében szentelte fel az oltárokat Karátsonyi János főesperes, aki 50 éven át gyűjtött és szervezte az építkezést. A baloldali torony tetejét az I. világháború után egy vihar letépte.

Indulunk **Berehalom** felé. Messziről látszik a jobb napokat is megélt, elhagyott szász erődtemplom és védműrendszere: a világörökség listájára került. Az óriási értéknek nincs igazi gazdája, a látogatók pedig rongálnak és szennyeznek, a felbecsülhetetlen értékű freskókon karcolások, bevésések, firkálások. Hatalmas ablakok, világos a templom, gyönyörű szószerk, padok... A mennyezetén évszám: 1633. Igen szép szárnyasoltár. Valaha az erős lejtőket is művelték, látszik a teraszok nyoma, éppen virágzik az élő aranyvessző, a hajdani lépcsős művelés nyomán aransárga csíkokat fest a dombokra.

Medgyes (Medias) - gyönyörű, későgót Szent Margit templom, vaskos tornyát utólag két emelettel magasították, ettől az alapja megsüllyedt, a torony elferdült. Sok országgyűlés helyszíne, Báthory Istvánt itt kérték fel a lengyelek királyuknak. Szép, szász város, akár Nagyszében, csak gondozottabb.

A Maros völgyében haladunk. Látszik a marosradnóti várkastély négy bástyája. Balra, messzire a **Tordai hasadék**. **Torda**, frissen helyreállított, fehér református templom. A cementgyár mindent elszürkít. 1567-ben itt kiáltották ki a vallásszabadságot.

Az Aranyos vize.

A sóbányát nem művelik, légúti betegségeket kezelnek benne. Hasonló gyógyértékű Parajd és Kárpátalján Aknaszlatina.

Végre jó úton futunk, felérünk a Feleki-tetőre, alattunk Kincses Kolozsvár esti fényei.

Tordaszentlászlón az előre lekötött szálláshelyekre érkezünk.

Magyarfenes: jóhangulatú, finom vacsora és rövidke búcsúest. Dr. Szarka György úr és előzőkeny buszvezetőnk, Zoltán úr meglepetésül egy-egy Millenniumi Szent István emlékérmét kap.

Reggel vissza a főútra, **Gyalu** felé. Várkastélya János Zsigmondé volt (innen, Izabella királynétől) szöktette meg Bornemisza Gergely Vicuskát). A kastély nem látogatható, csökkent képességűek élnek benne.

Körös forrása, barlangszerű hely - Nagyváradig szép folyócskává növekszik a víz.

Kalotaszeg - Kós Károly az ismerője és ismertetője. Kő- és faépítkezés. Körösfő főutcáján népművészeti árusok. A domboldalon az erődített, fehér falu, zsidó templom, tornyán a

négy fiatorony. Az 1896-os budapesti Ezredéves Kiállításon lett híres a kalotaszegi varrottas, divattá vált, ez segítette az itteniek anyagi gyarapodását.

Tovább, a 60-as úton. A jobboldali domb a "Riszeg tető": amikor a sok henye boroszlán tavasszal virágozik, erős illatától el lehet bódulni, "riszegülni". Májusonként "Riszeg teteji majálist" tartanak

Bánffyhunrad a Kalotaszeg legnagyobb települése. A katolikus templom reformátussá lett. 1661-ben zsoldosok felégették, az újjáépítéskor készült a kazettás mennyezet és a négy fiatorony. A facsillárok az itteni kopjafaragók kezét dicsérik. Bánffy Farkas birtoka volt, ő a kriptában nyugszik, de végakarata szerint oda senki sem léphet be.

"Kossuth koszorúja" - üveges vitrinben - ugyanis temetése idején jelképesen itt is eltemették és a koszorút megőrizték. Bánffyhunrad után a cigányvajda és családtagjai módos, díszes, csillogóan bádogozott palotái.

Csucsá - Ady a Boncza-birtokon élt Bertuskával, Csacsinszkából lett a Csinszka. Amikor Goga Octavian megvette a birtokot, vigyázott az Ady-féle tárgyi emlékekre, halála után viszont a felesége mindent eltüntetett.

Balra a Sebeskőrös, már beletorkolt a Kalota és a Dragán.

Erős kapaszkodó a Királyhágóra, gyönyörű táj, ezen túl a váradi medencébe érünk.

Nagyvárad - Szent László városa, a püspökséget ő költöztette ide Biharból. A törökök lerombolták a templomot, 30 évvel később újjáépült, székesegyházi rangja van. Báthory és I. Rákóczi György is váradi kapitány volt, mielőtt fejedelemmé választották.

A Körösmenti Párizsnak sok szép, szecessziós épülete van. Itt született Szigligeti Ede (Szathmáry néven), Ady is nagyon szerette, itt ismerkedett meg Brüll Adállal, Lédával. A Református Püspökség Egyházi Múzeumában működő Kiss Stúdióban élvezetes, magas művészi színvonalú Ady-előadáson voltunk.

Köszönjük vezetőknek, dr. Szarka Györgynek a sok élményt nyújtó kirándulást, a magyarázatokat, amelyek segítségével a "Napló" készült.

(vége)

Magyarörményközi pillanatok Almádiban

Augusztus 12-én szerényen, de vidáman folytak a tárgyalások...

Nem természetünk a nagyhangú "horgászbeszámoló" stílusa, ezért a hangzatos, nagyzó megoldásokat, a csillogást is mellőzzük beszámolóinkban. Azaz: mellőzzük azt a lehetőséget, hogy Balatonalmádi polgármesterének és más előkelőségeinek oldalán totál-fotót csináltassunk, csakhogy aztán közölhessük is. Az éppen arra vetődött szomszéd "hogyan vagyunk, hogy vagyunk" - féle élénk érdeklődésének sablonjait viszont tálalni fogjuk.

Nem áll szándékunkban olyan, merész történelmi újításokat közölni, amelyek szerint - a magyarörmény körökben jólismert - örmény vándorút geográfiai-topográfiai elemekkel "módosul": hogyszongya, a moldvai vajda által elviselhetlenné tett létfeltételek elől menekülő örmények egy része a lengyelországi Besztercére vonult volna, hogy azután az ott élő szászok - tartva a konkurenciától - **onnan** üzték volna el őket, 24 órás határidővel.

Hogy a lengyel *Bisritában* (ejtenéd: bisztrica) ki s mit művelt, s hogyan üzték el onnan őt a szászok, nem lehet témánk, lévén a "Bisritá" Beszterce román írásmódja s lengyel földön ilyen nevű helység még máig sem létezik. Létezik egy Bystryca Klodzka nevű helység Sziléziában, délnyugat Lengyelországban, meglehetősen s nagyon távol Erdélytől, de ott - tudomásunk szerint - soha örmények meg nem telepedtek. (A szerző utólagos engedelmével egy helyesbítés, "almádi-hangnemben": esetleg egy örmény származású lókereskedő telepedett meg Bystryca Klodzkában, aki eljátszotta lóversenyen a lópénzt és nem tudott